

VÁCLAV KRÍŽEK

A TÁBORSKÉ REÁLNÉ GYMNÁZIUM

Barbora Tomanová

1. Úvod

Václav Krížek byl pedagog, jenž se zapsal do dějin školství druhé poloviny 19. století realizací a výtečnou organizací reálného gymnázia jakožto nového typu střední školy.¹ Ve své době byl v pedagogice velmi uznávanou autoritou, dnes je však již opomíjenou, ne-li přímo zapomenutou osobností. Povědomí o něm zůstalo snad jen v jeho rodišti, šumavském městečku Strážově, a pak v Táboře, kde po dobu 19 let vedl první reálné gymnázium v zemi a zároveň výrazně přispěl k rozvoji tamního kulturního a společenského života. Krížkův přínos v pedagogice a školství měl však takový rozsah a význam, že by s jeho životem a dílem měla být seznámena podstatně širší veřejnost. Byl velkým propagátorem a realizátorem tehdy moderních pedagogických zásad a výrazně do budoucna ovlivnil tvorbu učebnic. Svým příkladem se stal také vzorem pro další generace profesorů.

Tento příspěvek si klade za úkol právě alespoň v základní rovině představit či připomenout život a dílo Václava Krížíka, jelikož o něm doposud taková biografická studie zpracována nebyla, rozhodně ne v takovém rozsahu, jenž by zasluhoval. Zároveň je cílem této práce seznámit čtenáře s jedním z typů středních škol druhé poloviny 19. století, reálným gymnáziem, jež bylo tehdy v řadě ohledů výjimečné. Podobu a organizaci reálného gymnázia naznačím na konkrétním příkladě, který bude představovat právě „Krížkovo“ první reálné gymnázium v Táboře.

Literatura, která umožňuje poznat osobnost Václava Krížíka, není příliš rozsáhlá. Zpravidla se jedná o dílčí články či krátké životopisné črty, které nelze považovat za dostačující k popisu tak výjimečné osobnosti. Navíc tyto články převážně vycházejí pouze ze dvou stručných životopisů Krížíka, z nichž jeden je součástí posmrtně vydaného Krížkova díla a druhý je sou-

¹ Reálné gymnázium vzniklé v šedesátých letech 19. století je prvním typem tohoto druhu středních škol. Všeobecně známější je ovšem typ reálného gymnázia vzniklý v roce 1908. Tyto dva typy mají společný pouze název, jejich charakter a osnovy byly zcela odlišné. K reálnému gymnáziu zavedenému na počátku 20. století srov. ŠAFRÁNEK, Jan: *Reálné gymnasium. Obráz jeho vzniku, vývoje a osudů. Přehled jeho učebných osnov k poučení rodičů*. Praha 1913, s. 18.

částí výroční zprávy reálného gymnázia z roku 1881.² Další velmi stručná pojednání o životě Václava Křížka jsou obsažena v příležitostné literatuře vydané k různým výročím táborského reálného gymnázia, cenné jsou v nich zejména informace o Křížkově vedení tohoto vzdělávacího ústavu.³ K shrnujícím a doplňujícím informacím mohou posloužit rovněž některé novinové články.⁴ Křížkovi jako rodákovi města Strážova jsou rovněž věnované kapitoly v publikacích zabývajících se historií města a poměrně nedávno vyšel článek o životě a díle Křížka v místním časopise, jenž vychází na náklady obce.⁵

K utvoření si obrazu o tom, jak fungovalo školství v druhé polovině 19. století a jakou pozici mezi tehdejšími typy středních škol zastávalo reálné gymnázium, se ukázaly jako ideální dobové publikace Jana Šafránka. Jako učitel působící několik let přímo na táborském reálném gymnáziu měl možnost realisticky zhodnotit výlučnost tohoto vzdělávacího ústavu.⁶ Z novější literatury k dějinám českého středního školství je třeba zmínit především práci Kateřiny Řezníčkové, která se objevně věnuje především různým faktorům středoškolského života.⁷ Konečně jsem hojně využívala vysokoškolské učební texty Zdenky Veselé. Ačkoli mají formu tzv. skript, informace, jež poskytují, jsou natolik kvalitní a specifické, že je možné je ke studiu tohoto tématu použít.⁸

² KŘÍŽEK, Václav: *Z dějin starých Slovanů. Studie z literární pozůstalosti Václava Křížka. Se životopisem spisovatelovým, jež napsal F. A. Slavík.* Tábor 1883, s. 158–163; *Výroční zpráva c. k. vyššího reálného gymnasia v kr. městě Táboře za školní rok 1881.* Tábor 1881, s. 47–48.

³ ZENKL, František Dušan: *Tricet let real. gymnasia táborského 1862–1892. Ku sjezdu žáků tohoto ústavu dne 14., 15., 16. srpna 1892 v Táboře.* Tábor 1892, s. 47–48; *Gymnázium Tábor, nositel státního vyznamenání Za vynikající práci. Almanach ke 125. výročí založení školy 1862–1987.* s. 1. 1987, s. 13–19.

⁴ KOŘALKA, Jiří: *Václav Křížek (1833–1881).* Tábořský herold. Revue pro kulturu a společenské dění, 1, 1991, č. 6, s. 1; KUKAČKA, Rudolf: *U desek dvou Václavů – Křížka a Kaplického – (nejen) o táborském gymnáziu.* Kotnov, 2, 2005, č. 33, s. 5; *Tábor důstojně oslavil sté výročí narozenin svého buditele Václava Křížka.* Český Jih, 61, č. 48, 2. 12. 1933, s. 1; *Významní rodáci a hosté.* Tábořský herold, 3, 1997, č. 39, s. 4; *Vzpomeneme a jak?* Český Jih, 61, 14. 10. 1933, č. 41, s. 2; WIMMER, Jaroslav: *Pamětní deska připomíná ředitele gymnázia.* Tábořské listy, 11, č. 38, 14. 2. 2002, s. 19.

⁵ ROUSEK, Pavel: *Václav Křížek.* Strážovský občasník, 11, 2009, č. 41, příloha; *Z historie Strážova a jeho okolí.* Strážov 1995, s. 59–60.

⁶ ŠAFRÁNEK, J.: *Za českou osvětou. Obrázky z dějin českého školství středního v zemích koruny svato-václavské.* Praha 1898; *Týž: Reálné gymnasium.*

⁷ ŘEZNÍČKOVÁ, Kateřina: *Študáci a kantoři ze starého Rakouska. České střední školy v letech 1867–1918.* Praha 2007.

⁸ VESELÁ, Zdenka: *Česká střední škola od národního obrození do druhé světové války.* Praha 1972; *Táž: Dokumenty z vývoje české střední školy 1849–1939.* Praha 1973, s. 7–21; *Táž: Vývoj českého školství.* Praha 1988.

Pokud jde o prameny, které jsou hlavním zdrojem informací o Křížkovi, lze čerpat zejména z matrik a kronik.⁹ Matriky farnosti Strážov (včetně samostatné knihy obce Opálka) napomohly k získání základních osobních údajů o Václavu Křížkovi a jeho rodině, které z větší části obsahuje i strážovská obecní kronika. Je vedena velmi pečlivě a obsahuje také životopisnou pasáž o Křížkovi, z níž lze získat i řadu dalších poznatků ohledně Křížkových příbuzných žijících v okolí Strážova. Pro léta působení Václava Křížka ve funkci ředitele táborského reálného gymnázia jsem využívala výroční zprávy této školy a kroniku. V obou případech byl autorem podle všeho sám Václav Křížek.

2. Mládí

Václav Křížek se narodil 25. listopadu roku 1833 na samotě nazývané Loužek,¹⁰ patřící pod správu městečka Strážov na Šumavě, do rodiny Tomáše a Evy Křížkových, obývajících dům č. p. 141. Na jeho místě stávala dříve hájovna s rovněž již zrušeným rybníkem, kterou roku 1804 zakoupil od panské vrchnosti z Opálky Václavův děd Linhart Křížek ze Strážova č. p. 6 a postavil si zde roku 1805 nový dům.¹¹ Linhart byl ve své době známý zednický mistr, který se do historie Václavova rodného kraje zapsal v letech 1806 a 1807 postavením strážovské radnice podle svých vlastních plánů a návrhů.¹² Jeho manželka Barbora, rozená Uldrichová, pocházela z panského mlýna na Opálce.¹³ Otec Václava, Tomáš Křížek, se živil jako koželuh a jirchář.¹⁴

⁹ Městský úřad Strážov (dále MěÚ Strážov), Strážovská kronika; SOA v Plzni, Sběrka matrik západních Čech, Matrika narozených, oddaných a zesnulých Strážov 1826–1855, SM 3042, sign. 12; Tamtéž, Matrika oddaných Strážov 1856–1891, SM 3043, sign. 13; Tamtéž, Matrika narozených, oddaných a zesnulých Opálka 1823–1847, SM 3052, sign. 22; Tamtéž, Matrika narozených, oddaných a zesnulých Opálka 1857–1871, SM 3053, sign. 23; SOkA Tábor, f. Gymnázium Tábor, Kronika reálného gymnázia, č. knihy 167 a, b; Výroční zprávy reálného gymnázia v král. městě Táboře za školní roky 1863–1867, 1871–1872, 1874, 1876–1877, 1879 a 1881. Tábor 1863–1867, 1871–1872, 1874, 1876–1877, 1879, 1881.

¹⁰ Samota Loužek se nachází na trase mezi Strážovem a vsí Zahorčice. Svě jméno dostala na základě charakteru krajiny a polohy této samoty. MěÚ Strážov, Strážovská kronika, část I, s. 21.

¹¹ Tamtéž, s. 18; SOA v Plzni, Sběrka matrik západních Čech, Matrika narozených, oddaných a zesnulých Strážov 1826–1855, SM 3042, sign. 12, s. 58.

¹² MěÚ Strážov, Strážovská kronika, část XI, s. 253.

¹³ Tamtéž, část I, s. 18. Panský mlýn (dnes č. p. 5) je nejstarším z mlýnů na řece Jelence, náležel do velkostatku Opálka již od roku 1393. Od roku 1657 byl nejprve nájemníkem a později majitelem tohoto mlýnu rod Uldrichů, který ho vlastní dodnes. I v současnosti je zde využívána povrchová voda, avšak za jiným účelem, jako zdroj pro výkon domácí elektrárny. Tamtéž, část XII, s. 326.

¹⁴ Jirchář nebo též bělokožešník zpracovával kožešiny odlišným pracovním postupem než koželuh, tzv. černokožešník; jirchář používal k vydělání kůže kamenec, takže nedocházelo k jejich zahnívání, výsledkem byla tzv. jircha.

Matka Eva, rozená Cílová, pocházela ze Strážova č. p. 83.¹⁵ Václav vyrůstal se šesti sourozenci: bratrem Josefem, který v dospělosti působil jako farář v Železně Rudě, a pěti sestrami, Apolonií, Ludmilou, Kateřinou, Annou a Marií. Všechny sestry zůstaly v rodném kraji a vdaly se do vsí na Strážovsku. Ludmilu dokonce oddával její bratr Josef.¹⁶

Václav byl velmi nadaný chlapec, a proto po ukončení docházky do strážovské obecné školy pokračoval ve studiu na gymnáziu v Klatovech, které absolvoval s vyznamenáním. V roce 1851 vstoupil jako novic do emauzského benediktinského kláštera v Praze Na Slovanech.¹⁷ Pobýval zde pouze půl roku, avšak již za tohoto pobytu sepsal svůj první odborný text – článek *Dějiny kláštera na Slovanech za doby mnichů slovanských*, který byl roku 1855 uveřejněn v Památkách archaeologických a místopisných.¹⁸ Benediktinský řád i klášter však záhy opustil a jako sedmnáctiletý se zapsal na Karlo-Ferdinandovu univerzitu v Praze, kde se vzdělával v oborech zeměpis, dějepis a klasická i slovanská filologie.¹⁹ Těmto disciplínám zůstal věrný celý svůj život.

Po ukončení studia na univerzitě se plně oddal historii a roku 1854 se stal muzejním asistentem Muzea Království českého.²⁰ Zde svou prací přispěl k uspořádání archivu a archeologické sbírky. Poněvadž jejich obsah nebyl českému obyvatelstvu příliš znám, rozhodl se ve svém zapálení pro historii přispět k rozšíření povědomí o nich prostřednictvím dvou publikací určených široké veřejnosti. První z nich byl *Popis archeologických sbírek v českém muzeu. Kabinet menší naznačený číslem IV.*, který vyšel roku 1855 v Památkách archaeologických a místopisných,²¹ druhou pak *Zpráva o archivu Musea*

¹⁵ SOA v Plzni, Sběrka matrik západních Čech, Matrika oddaných Strážov 1856–1891, SM 3043, sign. 13, s. 54.

¹⁶ Tamtéž, s. 15, 23, 39 a 54; SOA v Plzni, Sběrka matrik západočeského kraje, Matrika narozených, oddaných a zesnulých Strážov 1826–1855, SM 3042, sign. 12, s. 149.

¹⁷ KRÍŽEK, V.: *Z dějin*, s. 158.

¹⁸ Týž: *Nástin dějin kláštera benediktinů „na Slovanech“, vůbec Emaus nazvaného, v Novém městě Pražském za doby mnichů slovanských*. Památky archaeologické a místopisné, 1, 1855, svazek 1, sešit 5, s. 193–199.

¹⁹ KRÍŽEK, V.: *Z dějin*, s. 158.

²⁰ Muzeum Království českého bylo členěno na sbírky neboli na kabinety. Václav Krížek měl na starost archiv a sbírku rukopisů, v nichž se shromažďovaly památky, prameny a literatura, které se vztahovaly k českým dějinám. Místo muzejního asistenta bylo zřízeno právě za účelem uspořádání a opatrování sbírek. ČERNÝ, Jan Matouš: *Museum Království českého. Stručná zpráva historická i statistická*. Praha 1884, s. 17, 21, 29.

²¹ KRÍŽEK, V.: *Archeologické sbírky Musea Království českého. Kabinet menší naznačený číslem IV*. Památky archaeologické a místopisné, 1, 1855, svazek 1, sešit 7, s. 329–333.

Království českého,²² která byla vydána roku 1855 Maticí českou a sloužila jako určitá náhrada za dosud neexistujícího tištěného průvodce po sbírce.²³

Po dobu svého působení v muzeu byl Václav Krížek velmi literárně činný. Vedle uvedených dvou publikací napsal dva články věnované dějinám svého rodného kraje. Oba – *Historické paměti Strážova a jeho okolí* i *Pojednání o klatovském kancionálu z r. 1560*²⁴ – byly uveřejněny opět v Památkách archaeologických a místopisných v letech 1854 a 1855. Již o rok dříve vyšel v tomto časopise další článek s názvem *Staré vojenské prapory v kostele Emauském v Praze*.²⁵ V neposlední řadě byl Krížek rovněž autorem kapitoly o českých královských věnných městech v tehdy relativně prestižním sborníku *Perly české*,²⁶ jenž vyšel také v roce 1855.²⁷

3. Pedagogická činnost

Po roce Václav Krížek ukončil svoji práci v muzeu a započal svoji pedagogickou dráhu. V roce 1855 přijal místo suplenta na gymnázium v chorvatském Varaždině. S místní řečí neměl problémy, jelikož se před odjezdem naučil jihoslovanské jazyky – srbštinu, chorvatštinu a slovinštinu u svého přítele Matiji Mesiče, pozdějšího rektora záhřebské univerzity.²⁸ O rok později byl na této škole jmenován profesorem dějepisu a chorvatštiny a působil zde do roku 1860. Při svém pobytu v tomto chorvatském městě poznal důkladně jazyk, literaturu a dějiny jižních Slovanů, což přispělo k jeho budoucí vědecké

²² Týž: *Zpráva o archivu Musea Království Českého*. Praha 1855.

²³ ČERNÝ, J. M.: *Museum*, s. 22, 23.

²⁴ KRÍŽEK, V.: *Historické paměti Strážova a jeho okolí*. Památky archaeologické a místopisné, 1, 1855, svazek 1, sešit 6, s. 252–255; *Pojednání o klatovském kancionálu z r. 1560*. Památky archaeologické a místopisné, 1, 1854, svazek 1, sešit 4, s. 188–189.

²⁵ Týž: *Staré vojenské prapory v kostele Emauském v Praze*. Památky archaeologické a místopisné, 1, 1854, svazek 1, sešit 4, s. 189.

²⁶ Týž: *Pojednání o královských věnných městech v Čechách*. In: VRÁTKO, Antonín Jaroslav (ed.): *Perly české*. Praha 1855, s. 241–255. Sborník *Perly české* byl vydán jako upomínka na pobyt císaře s rodinou v Praze roku 1854. Obsahoval vybraná díla autorů české poezie a prózy, např. Václava Hanky, Boženy Němcové, Karla Jaromíra Erbena či Františka Douchy. Pro obálku sborníku nakreslil podobiznu císařského manželského páru Josef Mánes.

²⁷ KRÍŽEK, V.: *Z dějin*, s. 159.

²⁸ Tamtéž, s. 159; MěÚ Strážov, Strážovská kronika, část VI, s. 137; ZENKL, F. D.: *Slavnostní spis*, s. 47; ŠAFRÁNEK, J.: *Za českou osvětou*, s. 147. Varaždin je město v severním Chorvatsku, které se v první polovině 18. století stalo centrem této země patřící pod uherskou korunu. Ve městě v té době započala rozsáhlá výstavba veřejných budov, včetně gymnázia, které bylo postaveno v barokním stylu a dodnes představuje významnou architektonickou památku města. Po požáru v druhé polovině 18. století však došlo k postupnému úpadku významu města, jež tak zároveň ztratilo své postavení centra země.

orientaci na výzkum kultury jihoslovanských národů a její propagaci mezi Čechy. Již za svého pobytu napsal článek *O pravosti, rozšíření a prvotním rozvoji Slovanů*,²⁹ který byl vydán ve výroční zprávě varaždínského gymnázia za rok 1857.³⁰ Dalšími články věnovanými tomuto tématu, jsou *Přehled veškeré literatury jihoslovanské*,³¹ který byl uveřejněn v Časopise Musea Království českého roku 1859 a 1860,³² a historicko-genealogické pojednání *O slavném chorvatském rodu Šubiců-Zrinských*,³³ otištěné téhož roku v časopise Světozor.³⁴ Největší přínos – zejména pro vlastní výuku – však představoval Křížkem sestavený *Latinsko-německo-chorvatský slovník pro nižší gymnázia*.³⁵ Strážovský rodák se k jeho vytvoření rozhodl poté, co zjistil, že žádný takový slovník jeho studenti k dispozici nemají. O tom, že šlo skutečně o zásadní počín, svědčí i skutečnost, že slovník byl vydán roku 1862 ve Vídni na náklady chorvatského školního fondu.

Z varaždínského gymnázia přesešel Křížek na gymnázium v Litoměřicích, kde učil následující dva roky (1860–1862). I zde byl literárně činný. Podle vzoru svého úspěšného latinsko-německo-chorvatského slovníku zde ve velmi krátké době vytvořil *Latinsko-česko-německý slovník pro gymnasia*.³⁶ Při svém působení v tomto městě byl jmenován čestným členem místní České besedy jako ocenění za své vystupování vůči studentům, kdy jim byl nejen učitelem, ale taktéž rádcem a přítelem.³⁷

4. Tábořské reálné gymnázium

Roku 1862 vyhlásilo město Tábor výběrové řízení na post ředitele gymnázia a řemeslné školy v Táboře. Tomuto kroku předcházelo dlouhé vyjednávání městského zastupitelstva s c. k. ministerstvem vyučování, ostatně o zřízení gymnázia usilovalo královské město Tábor již od poloviny 18. století. Do Vídně byly posílány žádosti i osobní deputace, a to jak k ministru

²⁹ KRÍŽEK, V.: *Über die Ursitze, Ausbreitung und erste Entwicklung der Slaven*. Agram 1857.

³⁰ Týž: *Z dějin*, s. 159; ZENKL, F. D.: *Slavnostní spis*, s. 47–48.

³¹ KRÍŽEK, V.: *Stručný přehled veškeré literatury jihoslovanské*. Časopis Musea Království českého, 33, 1859, s. 107–118, 264–275, 405–421, 519–527; Týž: *Stručný přehled*. Časopis Musea Království českého, 34, 1860, s. 89–107, 238–246, 364–372.

³² Týž: *Z dějin*, s. 159; ZENKL, F. D.: *Slavnostní spis*, s. 47–48.

³³ Tamtéž, s. 159; KRÍŽEK, V.: *O slavném chorvatském rodu Šubiců-Zrinských*. Světozor, 3, č. 8, 17. 4. 1860, s. 57–59; Týž: *O slavném chorvatském rodu*. Světozor, 3, č. 9, 1. 5. 1860, s. 69–71.

³⁴ Týž: *Z dějin*, s. 159; ZENKL, F. D.: *Slavnostní spis*, s. 47–48.

³⁵ KRÍŽEK, V.: *Rěčnik latinsko-němacko-chrvatski za dolnje gymnazije*. Wien 1862.

³⁶ Týž: *Latinsko-česko-německý slovník pro gymnasia*. Praha 1861.

³⁷ MĚŮ Strážov, Strážovská kronika, část VI., s. 137.

vyučování, tak i k panovníkovi, avšak stát o zřízení tohoto ústavu v Táboře neměl zájem a všechny žádosti byly odmítány. Proto byla ve městě zřízena roku 1851 alespoň nižší reálka, což ovšem zároveň vneslo mezi Táborské určitý rozkol – část z nich dále usilovala o zřízení gymnázia, část požadovala spíše rozšíření dosavadní reálky o vyšší stupeň. Ideální řešení, totiž zřízení obou ústavů, si město dovolit nemohlo. Nakonec došlo ke kompromisu a městským zastupitelstvem byla roku 1859 podána žádost c. k. ministerstvu vyučování o přeměnu reálky v kombinované nižší reálné gymnázium na základě návrhu osnov vypracovaném Emanuelem Kregczem.³⁸ Zpočátku byly i na tuto žádost odpovědi odmítavé, v roce 1860 však Vídeň povolila městu Táboru zřídit na své náklady gymnázium, o něž bylo tak dlouho usilováno. Tábor si ale na ministerstvu – opět po několika odmítnutích – vynutil zřízení reálného gymnázia, aby tak byl naplněn kompromis, na němž se městské zastupitelstvo dohodlo. Zastánci vyšší reálky se totiž zjevně cítili podvedeni a začali znovu prosazovat její zřízení.³⁹ Ačkoli první i následující návrh osnov vypracoval již zmíněný Emanuel Kregcz, reálné gymnázium bylo nakonec zřízeno podle osnov, jejichž autorem byl zřejmě tehdejší zemský školní rada a inspektor Václav Svoboda.⁴⁰

Úspěšné prosazení nového typu školy souviselo s určitou obrodou českého školství. Na počátku šedesátých let 19. století byl tento proces obrody zahájen, avšak k nejvýznamnějším změnám došlo až v druhé polovině šedesátých let. Jedná se především o zrovnoprávnění češtiny a němčiny jako vyučovacího jazyka na středních školách, které bylo uzákoněné v roce 1866, a vymanění vzdělávání z vlivu církve, k čemuž došlo v roce 1868. V neposlední řadě také k prosazování úprav středoškolského všeobecného vzdělání, jejichž cílem bylo maximální možné sjednocení dosavadních typů středních škol v jakýsi kombinovaný a univerzální vzdělávací ústav. Vznik táborského reálného gymnázia tak vycházel vstříc požadavkům ze strany pedagogických odborníků v otázce předčasné specializace dětí a také uspokojoval poptávku rodičů po dalším typu středoškolského vzdělání.⁴¹

³⁸ SOKa Tábor, f. Gymnázium Tábor, Kronika reálného gymnázia, č. knihy 167a, b, s. 46; Emanuel Kregcz (1829–?) – profesor přírodních věd, který je považován za původce myšlenky reálného gymnázia. Působil na nižších reálkách v Českých Budějovicích, v Táboře, na reálném gymnáziu v Táboře, na vyšší reálce v Rakovci a Vinkovci v Chorvatsku a v Pančevě v Srbsku. Je autorem učebnic: KREGCZ, Emanuel: *Elementární mluvnice jazyka francouzského*. Praha 1863; Týž: *Chrestomatie francouzská pro střední školy*. Praha 1864.

³⁹ SOKa Tábor, f. Gymnázium Tábor, Kronika reálného gymnázia, č. knihy 167a, b, s. 47; *Gymnázium*, s. 11–12.

⁴⁰ ŠAFRÁNEK, J.: *Reálné gymnásium*, s. 5–6.

⁴¹ ŘEZNIČKOVÁ, K.: *Študáci*, s. 21; KRÍŽEK, V.: *Slovo o reálných gymnasiích v nynější soustavě školské*. In: Výroční zpráva cís. král. reálného gymnázia v král. městě Táboře za školní rok

Před tím, než Tábor získal povolení k ustavení soukromého reálného gymnázia, rozhodlo městské zastupitelstvo na svých schůzích konaných 11. června a 20. srpna 1862, že tato škola bude zřízena z obecních prostředků (tím totiž ministerstvo své svolení se zřízením nové školy podmínilo a za tímto účelem byl městem zřízen fond reálného gymnázia) a že se na ní bude vyučovat výlučně česky. Zároveň bylo vypsáno již zmiňované výběrové řízení na obsazení místa ředitele nově vzniklého ústavu. Dne 23. září 1862 zvolilo tábořské městské zastupitelstvo z celkem 37 uchazečů z Čech i zahraničí ředitelem Václava Křížka.⁴² Hlavně se tak stalo na doporučení již zmíněného pražského školního rady a inspektora Václava Svobody,⁴³ jenž byl do Tábora vyslán jako organizační poradce pro zahájení činnosti reálného gymnázia.

Na základě jeho doporučení byl spolu s Václavem Křížem vybrán rovněž pětičlenný profesorský sbor, jehož členové byli povětšinou přední odborníci a tvůrci učebnic ve svých oborech. František Šanda (od roku 1863 zástupce ředitele školy) vyučoval měřičství, rýsování, stavitelství a matematiku, Antonín Tille zeměpis, dějepis a rovněž matematiku, František Patočka, který sestavil první českou mluvnici latinského jazyka pro začátečníky, latinu a němčinu, Martin Kolář latinu a řečtinu, češtinu, němčinu a francouzštinu (vedle toho měl na starost také školní knihovnu) a katecheta Josef Landkammer, který působil v této funkci již na reálné a hlavní škole. Ředitel Václav Křížek vyučoval zeměpis, dějepis a fyziku.⁴⁴ Během několika let se profesorský sbor rozšířil o mnoho dalších významných pedagogů jako například o Augusta Švarcera, Jakuba Husníka,⁴⁵ Hynka Mejsnara, Bohumila Bauše, Františka Hromádku, Augusta Sedláčka⁴⁶ či Františka Augustina Slavíka.⁴⁷

1872. Tábor 1872, s. 3–4.

⁴² KOŘALA, J.: *Tábor. Vznik tábořského muzea roku 1878*. Tábor 1978, s. 19; *Školy na Táboře. Nástin historický*. In: První roční zpráva reálného gymnasia, průmyslové a vyšší dívčí školy v král. městě Táboře za školní rok 1863. Tábor 1863, s. 21; KUKAČKA, R.: *U desek*, s. 5.

⁴³ ŠAFRÁNEK, J.: *Za českou osvětou*, s. 147.

⁴⁴ *Gymnázium*, s. 14–15; *Školy*, s. 20 a 32.

⁴⁵ Jakub Husník (1837–1916), malíř, grafik, fotograf, vynálezce dvoutónových fotografií či tisku vodoznaků, na reálném gymnáziu v Táboře působil v době 1863–1873, vyučoval zde těsnopis a kreslení.

⁴⁶ August Sedláček (1843–1926), historik, genealog, sfragistik a heraldik, jehož nejvýznamnější díla jsou: SEDLÁČEK, August: *Hrady, zámky a tvrze Království českého I–XV*. Praha 1882–1937; Týž: *Českomoravská heraldika II*. Praha 1925; Týž: *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou I. Od nejstarší doby až do zřízení král. úřadu*. Písek 1911; Týž: *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou II. Od zřízení král. úřadu až do dnešní doby*. Písek 1912. Ve své práci byl ovlivněn prací svého kolegy Martina Koláře, jenž je autorem práce: KOLÁŘ, Martin: *Českomoravská heraldika I. Část všeobecná*. Praha 1902.

⁴⁷ *Gymnázium*, s. 14; *První roční zpráva*, s. 32.

Táborské reálné gymnázium, jež do sebe integrovalo stávající nižší reálku, bylo otevřeno 4. října roku 1862,⁴⁸ tedy ani ne dva týdny po výběru ředitele a učitelského sboru. Sídlem ústavu se stala budova nižší reálky, která se nacházela na tehdejšími Klášterním náměstí, dnes náměstí Mikuláše z Husi.⁴⁹ Jednalo se o poměrně novou školní budovu vystavěnou v roce 1856 podle plánů, jež vypracoval c. k. stavitelský úředník Štěpán Veiss.⁵⁰

Reálné gymnázium v Táboře bylo ve své době zcela výjimečné. Prvenství dosáhlo ve dvou oblastech. Jako první střední škola v českých zemích si vymínilo (přesněji si to vymínilo městské zastupitelstvo, které bylo jejím zřizovatelem), že vyučovacím jazykem bude výlučně čeština. Do té doby platilo pravidlo, že na středních školách se vyučovalo v jazyce německém nebo dvojjazyčně, tedy v kombinaci jazyka českého a německého.⁵¹ Druhým prvenstvím bylo sloučení dvou středoškolských ústavů, které byly zdánlivě obsahově protichůdné. Jak již bylo naznačeno, do té doby existovaly pouze reálky a gymnázia, která poskytovala rozdílné středoškolské znalosti. Absolventi gymnázií byli až „nemotorně nepraktičtí teoretici,“ absolventi reálek byli označováni za „přílišné materialisty bez učenosti.“⁵² Reálné gymnázium v sobě spojovalo klasické osmileté gymnázium a sedmitřídní reálku. Osoby tohoto typu střední školy byly několikrát přepracovány, než došlo konečně k jejich schválení a zavedení do praxe. Na jejich tvorbě se podíleli přední čeští pedagogové jako například František Čupr,⁵³ Josef Weber, výše zmínění Vác-

⁴⁸ Školy, s. 21.

⁴⁹ Reálné gymnázium bylo 1. 7. 1906 přesunuto do nové budovy, jejíž výstavba trvala necelé dva roky. Ta se dodnes nachází u rybníka Jordán a fasáda je zdobena alegorickými obrazy vlastivědy a stavitelství. KUKAČKA, R.: *U desek*, s. 5. Dnes se v budově na náměstí Mikuláše z Husi nachází mateřská a základní škola.

⁵⁰ *Alamanach gymnázia Pierra de Coubertina. Tábor. 100 let budovy (1906–2006)*. Tábor 2006, s. 9; ZENKL, F. D.: *Tricet let*, s. 6.

⁵¹ ROUSEK, P.: *Václav*, s. 2; *Gymnázium*, s. 12; KUKAČKA, R.: *U desek*, s. 5; *Školy*, s. 20.

⁵² KRÍŽEK, V.: *Slovo*, s. 7; srov. ŘEZNÍČKOVÁ, K.: *Študáci*, s. 21; VESELÁ, Z.: *Česká střední škola*, s. 28; *Táž: Vývoj*, s. 40.

⁵³ František Čupr (1821–1882) – pedagog, významný český filozof, prosazující Hebartovu filozofii. Jako profesor přednášel poprvé v českém jazyce na pražské univerzitě logiku, hodgegiku (tj. přípravu k vědeckému poznání neboli návod na metodické studium vědního oboru) a vědeckou encyklopedii. Založil soukromé gymnázium v Praze, reálku také v Praze a vyšší hospodářskou školu na svém statku v Libni u Prahy, v tzv. Kolčavce. V letech 1861–1865 působil jako poslanec českého zemského sněmu a poslanecké sněmovny říšské rady, kde usiloval o reformu rakouského středního školství, zejména o reformu gymnázií. Byl autorem několika filozofických děl: ČUPR, František: *Učení staroindické, jeho význam u vznikání a vyvinování názorů zvlášť křesťanských a vůbec náboženských I*. Praha 1874; Týž: *Učení staroindické, jeho význam u vznikání a vyvinování názorů zvlášť křesťanských a vůbec náboženských II, část prvá*. Praha 1877; Týž: *Učení staroindické, jeho význam u vznikání a vyvinování názorů zvlášť*

lav Svoboda⁵⁴ a Emanuel Kregcz a v neposlední řadě Václav Křížek, který vypracoval spolu se svým profesorským sborem definitivní osnovy na základě svých praktických zkušeností po prvním roce fungování reálného gymnázia. Tyto osnovy byly schváleny ministerstvem v červenci 1863, kdy bylo zároveň škole propůjčeno právo veřejnosti.⁵⁵

Podle těchto osnov bylo reálné gymnázium v podstatě zároveň reálkou i gymnáziem, přičemž nižší stupeň těchto škol byl pro studenty obou škol společný. Doposud šestitřídní reálka byla rozšířena na sedmitřídní, čímž došlo k rovnoměrnému rozprostření všech předmětů a žáci nebyli přetěžováni. Jednou ze zásad táborského reálného gymnázia totiž bylo, že v žádné třídě nesmí počet hodin za týden přesáhnout 30 a u jednotlivého předmětu šest. Dalším důvodem, proč došlo k rozšíření reálky o jeden ročník, byla větší fyzická a psychická vyspělost žáků po absolvování sedmi tříd reálky, a tudíž i lepší připravenost pro další studium. Zároveň se tím vyřešil rozdíl vznikající jinak mezi žáky čtvrtého ročníku gymnázia, což byl poslední ročník nižšího gymnázia, a čtvrtým ročníkem reálky, který byl již považován za první ročník vyšší reálky.⁵⁶ V neposlední řadě s tímto „prodloužením“ studia reálky však vyslovil Křížek pro realisty závazek maturitní zkoušky.⁵⁷

V prvních dvou ročnících reálného gymnázia probíhala pro budoucí realisty i gymnazisty společná výuka základů s latinou.⁵⁸ Teprve od třetího ročníku se museli žáci rozhodnout, kam se jejich studium bude dále ubí-

křesťanských a vůbec náboženských II, část druhá. Praha 1878; či učebnic jako: *Böhmisches Lesebuch. Band 1–3.* Praha 1852; Týž: *Grieschische-deutsch-böhmisches Taschenwörterbuch zunächst für Gymnasien.* Praha 1854.

⁵⁴ Václav Svoboda (1813–1888) – filolog, pedagog, školní rada a inspektor, spoluautor návrhu tzv. kombinované střední školy a autor učebnic (např. SVOBODA, Václav: *Slovosklad (Syntaxis) jazyka latinského.* Praha 1853). Zasloužil se o organizaci českých středních škol, jejichž byl dozorcem, působil také jako člen komise Matice české. Mimo jiné se podílel na tvorbě některých hesel v *Ottově slovníku naučném. Ilustrovaná encyklopedie obecných znalostí.* Praha 1888–1909. S velkou pravděpodobností byl autorem prvních osnov táborského reálného gymnázia, na jejichž základě bylo povoleno rakouským ministerstvem kultu a vyučování.

⁵⁵ Právo veřejnosti umožňuje škole konat maturitní zkoušku a studentům po jejím složení pokračovat ve studiích na vysoké škole. ŘEZNÍČKOVÁ, K.: *Študáci*, s. 22; ŠAFRÁNEK, J.: *Reálné gymnasium*, s. 5–6.

⁵⁶ KRÍŽEK, V.: *Slovo*, s. 11; *Čtvrtá roční zpráva reálného gymnasia v král. městě Táboře za školní rok 1866.* Tábor 1866, s. 13.

⁵⁷ KRÍŽEK, V.: *Slovo*, s. 35.

⁵⁸ Společným základem se rozumělo vyučování těchto předmětů: náboženství, čeština, němčina, zeměpis, dějepis, matematika a přírodopis. *Sjezdový věstník vydaný k slavnosti 50letého jubilea c. k. gymnasia dříve real. gymnasia v Táboře a 40letého jubilea krajského spolku „Štítiny“, která se koná za protektorátu sl. měst. rady král. Tábora v Táboře ve dnech 27.–29. září 1912.* Tábor 1912, s. 3; *Školy*, s. 20, 24.

rat, zda směrem gymnaziálním či reálným. Ovšem pokud došlo k tomu, že žák v průběhu třetího ročníku poznal, že směr, pro který se rozhodl, není pro něho vhodný, bylo mu umožněno přejít do čtvrtého ročníku opačného směru, jelikož ve třetím ročníku ještě nebylo tolik rozdílných předmětů, aby tento přechod žák nebyl schopen zvládnout.⁵⁹

Od třetího ročníku měli gymnazisté a realisté společnou výuku náboženství, češtiny, němčiny, zeměpisu, dějepisu, matematiky, přírodopisu a fyziky. Ve výuce některých předmětů docházelo k různým kombinacím – například ve fyzice měli realisté ze sedmé třídy společnou výuku s gymnazisty z osmé třídy, počet hodin matematiky byl v týdenním souhrnu jiný pro realisty a jiný pro gymnazisty apod. Samostatně navštěvovali gymnazisté hodiny latiny, řečtiny a filozofické propedeutiky, realisté hodiny chemie, deskriptivní geometrie, stavitelství, strojnictví, francouzštiny a kreslení. Aby došlo k užšímu prolínání mezi gymnáziem a reálkou a zároveň aby žáci nabyli i nové vědomosti a dovednosti, byly osnovy gymnazistů doplněny o krasopis v prvních dvou třídách, o geometrické rýsování v prvních třech třídách, o kreslení ve druhé třídě a o chemii v třetí a páté třídě. Stejně tak byla do osnov realistů včleněna latina v prvních třech třídách a francouzština od čtvrté do sedmé třídy. Protože se jednalo o českou střední školu, došlo také k úpravě počtu hodin v poměru mezi češtinou a němčinou. U němčiny byl počet hodin navýšen, aby studenti získali požadující jazykové znalosti, což v češtině nebylo tolik nutné, jelikož se v češtině vyučovalo.⁶⁰ Výhodou těchto osnov bylo vzájemné ovlivňování gymnazistů a realistů. Studenti gymnaziálního směru na tomto ústavu získali větší znalosti matematiky a fyziky než studenti klasických gymnázií, studenti reálného směru byli zase zpravidla úspěšnější na vysokých školách než absolventi běžných reálék.⁶¹

Václav Krížek se v době svého ředitelského působení na této škole plně oddal své funkci, v níž mohl naplno rozvinut své organizační a pedagogické schopnosti. Tábořské reálné gymnázium pod jeho vedením (ve své době běžně nazývané gymnáziem Krížkovým)⁶² překročilo svým vřelým záhy hranice tehdejšího tábořského kraje. Jakožto přední vzdělávací ústav české-

⁵⁹ Tamtéž, s. 12; *Čtvrtá roční zpráva*, s. 14.

⁶⁰ KRÍŽEK, V.: Slovo, s. 12–13; KLÍMOVÁ, Jarmila: *Reforma středního školství v roce 1908*. In: NAVRÁTIL, Ivo (ed.): *Minulost, současnost a budoucnost gymnaziálního vzdělávání*. Sborník referátů z konference konané ve dnech 24.–25. června 1999 v Jičíně. Z Českého ráje a Podkrkonoší – Supplementum 5. Semily 2000, s. 73.

⁶¹ *Gymnázium*, s. 13.

⁶² ŠAFRÁNEK, J.: *Reálné gymnázium*, s. 6. Šafránek toto označení gymnázia používá ve svých pracích pojednávajících o českém školství při rozlišování jednotlivých typů reálných gymnázií. Krížkovo reálné gymnázium je zde synonymem pro gymnázia, jež vznikala v šedesátých le-

ho školství se stalo vzorem pro další reálná gymnázia v zemi, ať už vznikala zcela nově tzv. na zelené louce či sloučením dosavadních klasických gymnázií s reálkami, což bylo častějším případem.⁶³ Mezi středními školami, které následovaly tábořský vzor, můžeme jmenovat například ústavy v Chrudimi, v Praze na Malé Straně, Uherském Hradišti, v Plzni, v Litomyšli, v Třeboni, Domažlicích, Vidni aj.⁶⁴ Nemalý počet vyjmenovaných míst nasvědčuje tomu, že reálné gymnázium jako další typ středoškolského vzdělání bylo velmi oblíbené, jelikož umožňovalo posunout rozhodnutí studentů o směru studia na pozdější dobu a zároveň vzdělání na něm získané nabízelo větší profesní uplatnění absolventům.

Křížek byl všeobecně uznáván jako výtečný pedagog a organizátor reálných gymnázií. Tábořské reálné gymnázium po celou dobu své existence vykazovalo řadu úspěchů, především však bylo zdrojem informací a rad pro ostatní školy a jejich zřizovatele ve věcech realizace sloučení vyšší reálky s vyšším gymnáziem a vedení rozpočtu takové školy.⁶⁵ Vedle již zmíněných českých následovníků se podle tábořského vzoru utvářela či reorganizovala reálná gymnázia v Chorvatsku, Haliči a Štýrsku. Všude tam se vyučovalo podle závazného učebního plánu, který pro nižší reálná gymnázia Křížek na žádost ministerstva vypracoval.⁶⁶ Těmito osnovami se nižší reálné gymnázium od nižšího gymnázia klasického odlišovalo v povinném kreslení, které se vyučovalo ve všech třídách nižšího stupně, a dále byla ve třetí a čtvrté třídě kvůli výuce jazyků vytvořena oddělení s francouzštinou a s řečtinou. Také byl pevně stanoven počet hodin v týdnu.⁶⁷

Václav Křížek do tábořského reálného gymnázia zval i zahraniční studenty, zejména z jihoslovanských zemí, které mu byly blízké (Srbsko, Bulharsko, Chorvatsko). Sám na ústavu vedle svých ředitelských i kantorských

tech 19. století podle vzoru reálného gymnázia v Táboře. Podobně operuje Šafránek ve svých textech například s reálným gymnáziem děčínského typu.

⁶³ Výroční zpráva c. k. vyššího reálného gymnasia v kr. městě Táboře za školní rok 1881. Tábor 1881, s. 47.

⁶⁴ ŘEZNÍČKOVÁ, K.: *Študáci*, s. 21; VESELÁ, Z.: *Česká střední škola*, s. 28, 29; TÁŽ: *Vývoj*, s. 40–41; ŠAFRÁNEK, J.: *Reálné gymnasium*, s. 8; KŘÍŽEK, V.: *Slovo*, s. 13.

⁶⁵ KŘÍŽEK, V.: *Slovo*, s. 10.

⁶⁶ *Vzpomeneme a jak?*, s. 2.

⁶⁷ Výroční zpráva cís. král. vyššího reálného gymnasia v král. městě Táboře za školní rok 1874. Tábor 1874, s. 19; VESELÁ, Z.: *Česká střední škola*, s. 33; ŠAFRÁNEK, J.: *Reálné gymnasium*, s. 11.

povinností vyučoval srbochorvatštinu.⁶⁸ Jeho kolega profesor Martin Kolář⁶⁹ o Křížkově zanícenosti napsal: „Vzorná píle, kterou Křížek věnoval úřadu svému ředitelskému, a vzorná činnost, kterou si vedl v povolání svém učitel-ském, nemohla zůstatí beze vlivu a účinku u kolegů...“⁷⁰ Na základě svých zkušeností s vedením reálného gymnázia publikoval Křížek již v roce 1864 německy psanou práci *Reálné gymnasium ve světle reformy rakouského střed-ního školství*⁷¹ a ve Výroční zprávě reálného gymnázia z roku 1872 bylo otiš-těno jeho *Slovo o reálných gymnasiích v nynější soustavě školské*, které zároveň vyšlo i samostatně ve zvláštním výtisku.⁷²

Jako pedagog razil Václav Křížek názor, podle nějž „úlohou veřejného vyučování jest, aby se jím kladly základy ku vzdělání a blahobytu národa; za příčinou tou musí se čím dále tím více přispůsobovati praktickým účelům života, jakož neméně i hověti musí skutečným potřebám všech vrstev náro-da; neboť nejde jen o vzdělání několika vyvolených, nýbrž o vzdělání lidu vůbec.“⁷³ Sám sestavoval učebnice a zejména učební pomůcky, které se staly v jednotlivých předmětech průkopnické. Při svém vyučování používal závěs-ných map, tabulí a statistik, sám je autorem několika map horopisných, vo-dopisných, němých⁷⁴ apod. (s hrdostí se později hlásil např. k autorství Školní závěsné mapy Čech, Moravy a Slezska s pohyblivým označováním měst číta-jících víc než 5000 obyvatel, Závěsné školní mapy království Českého nebo

⁶⁸ Srbochorvatština je jazyk uměle vytvořený v 19. století, svým charakterem je přirovnáván k českoslovenštině. Srbochorvatština je směsí chorvatštiny, srbštiny a bosenštiny, která má dvojí způsob psaní – cyrilicí nebo latinkou. K jejímu vzniku došlo na základě snahy sjednotit a sblížit jazyky jižních Slovanů na Balkánském poloostrově v roce 1848. *Sjezdový věstník*, s. 8.

⁶⁹ Martin Kolář (1836–1898), gymnaziální profesor, historik a heraldik, městský archivář v Táboře, první ředitel Městského muzea v Táboře, autor knih: KOLÁŘ, M.: *Českomoravská heraldi-ka I*; Týž: *Nejstarší pečeteř slechty českého roku 1300*. Tábor 1883; Týž: *Historické paměti města Tábor*. In: Pátá roční zpráva reálného gymnasia v král. městě Táboře za školní rok 1867. Tábor 1867, s. 1–12; Týž: *Obraz města Táboru a jeho okolí v letech 1432–1450*. In: Výroční zpráva c. k. reálného gymnasia v král. městě Táboře za školní rok 1871. Tábor 1871, s. 1–13.

⁷⁰ *Výroční zpráva c. k. vyššího reálného gymnasia v kr. městě Táboře za školní rok 1881*. Tábor 1881, s. 47.

⁷¹ KŘÍŽEK, V.: *Das Realgymnasium erörtert vom Standpunkte einer Reform des österreichischen Mittelschulwesens*. Prag 1864. Práce mapuje vznik a rozvoj reálných gymnázií a rozebírá refor-my, které byly vydány v rámci rakouského školství a týkaly se reálných gymnázií jako jednoho druhu středních škol.

⁷² Týž: *Slovo*.

⁷³ Týž: *Z dějin*, s. 159.

⁷⁴ Němou mapou se rozumí mapa bez popisků, obsahující pouze některé liniové prvky poloho-pisu. Dodnes se ve výuce používá.

Vyobrazení živočichů zemědělství užitečných a některých jeho škůdců).⁷⁵ Jeho tabule graficky znázorňující vývoj lidstva od pračlověka po současnost byla roku 1879 vystavována na etnografické výstavě v Moskvě. Velice pilným byl i nadále při psaní učebnic. Během svého působení na reálném gymnáziu v Táboře vydal tyto učební texty: *Anthologie jihoslovanská*; *Čítanka česko-německá*; *Latinsko-česko-německý slovník*; *Dějiny národů slovanských*; *Statistika císařství Rakouského*; *Zeměpis všeobecný a rakouský*; *Stručný dějepis říše rakousko-uherské*; *Učebná kniha statistiky říše rakousko-uherské*; *Genealogische Tabellen und die wechselseitigen verwandschaftlichen Beziehungen der Regentenhäuser a Die Völker- und Sprachstämme der Erde*.⁷⁶

Sám neustále podněcoval členy svého učitelského sboru, aby se také více věnovali bádání a vědecké činnosti ve svých oborech. Svým přístupem k podřízeným přispíval k dobré atmosféře na škole. Křížek členy pedagogického sboru považoval vždy za své přátele, a pokud mohl, volil možnost trávit čas s nimi ve sborovně, místo osamocení v ředitelně. Obklopoval se jimi i v soukromí.⁷⁷ Díky tomuto pozitivnímu přístupu bývají členové profesorského sboru působící na tábořském reálném gymnáziu někdy označováni jako tzv. generace Václava Křížka,⁷⁸ zejména ti, kteří byli přijati hned při otevření reálného gymnázia. Jednalo se o mladou průbojnou generaci národně smýšlejících učitelů, které na ústav přilákala zejména možnost vyučovat v českém jazyce. To dokazuje již jednou zmiňovaná skutečnost, že mnozí z nich se později stali autory prvních česky psaných učebnic. Druhým důvodem, proč je uvedená generace profesorů nazývána Křížkovou, byla bezesporu jeho podpora mladších kolegů v jejich vědecké a literární činnosti. Za Křížkova vedení se také celý učitelský sbor dvakrát podílel na tvorbě či úpravě učebního plánu pro reálná gymnázia v českých zemích, jak již bylo rovněž zmíněno. V neposlední řadě celá tato generace velice aktivně působila i na veřejnosti a přispěla tak výrazným způsobem k rozvoji kulturního a politického života ve městě Táboře.⁷⁹

V době působení Křížka v Táboře mělo reálné gymnázium jednu z nejrozsáhlejších školních knihoven, čítala totiž přes pět tisíc knih. Jejím knihov-

⁷⁵ Křížek, V.: *Z dějin*, s. 160.

⁷⁶ Tamtéž, s. 160; ZENKL, F. D.: *Slavnostní spis*, s. 48; Křížek, V.: *Řeči školní, jež při slavnostních ukončeních jednotlivých školních roků na vyšším reálném gymnasiu Tábořském k studující mládeži a ctěným hostům mluvil ředitel téhož ústavu Václav Křížek*. Tábor 1880, s. 120, 121.

⁷⁷ *Výroční zpráva c. k. vyššího reálného gymnasia v kr. městě Táboře za školní rok 1881*, s. 47.

⁷⁸ Např. *Gymnázium*, s. 13.

⁷⁹ *Almanach*, s. 13–15.

nikem byl profesor Martin Kolář.⁸⁰ Kromě knihovny bylo reálné gymnázium bohatě vybaveno několika sbírkami. Sbírkou starožitností například ústav převzal po nižší reálce, ovšem po vzniku městského muzea byla školou věnována tam.⁸¹ Další sbírkou se stala sbírka numismatická, kterou v době svého působení v Táboře spravoval August Sedláček, či sbírka obsahující zeměpisné a historické obrazy, dále sbírky chemické, přírodopisné, fyzikální a kreslířské. Předměty shromážděné ve sbírkách byly hojně využívány při výuce. Václav Krížek patřil k předním propagátorům tehdejších moderních pedagogických metod, přičemž jednou z nejdůležitějších bylo právě využití nejrůznějších pomůcek k demonstraci probírané látky. I proto byly uvedené sbírky systematicky rozšiřovány a obsahovaly tak velmi zajímavé a kvalitní knihy, časopisy či předměty.⁸²

Během éry Václava Krížka studovalo na reálném gymnáziu každý rok průměrně přes 420 studentů, kteří naplnili při otevření všech ročníků 13 tříd. Počet žáků v jednotlivých třídách byl různý, avšak lze vysledovat sestupnou tendenci se zvyšujícím se ročníkem.⁸³ Na ústavu panovala velmi přátelská atmosféra, v níž měli studenti možnost rozvíjet svá nadání. Mezi významné absolventy ústavu patřili například Bohuslav Čermák, Miroslav Krajník, Hynek Lang a Ladislav Quis.⁸⁴ Reálné gymnázium pod vedením Krížka získalo ně-

⁸⁰ Viz pozn. 69.

⁸¹ Výroční zpráva c. k. vyššího reálného gymnasia v král. městě Táboře za školní rok 1879. Tábor 1879, s. 50.

⁸² Školy, s. 33–37.

⁸³ Výroční zprávy operují s termínem přijetí studenti, z čehož lze usoudit, že se každoročně konal zápis do jednotlivých ročníků. To potvrzují i čísla, která se různí v počtu absolvovaných v jednom roce a v počtu přijatých v následujícím roce do vyššího ročníku.

⁸⁴ Ladislav Quis (1846–1913) byl vzděláním právník, ale všeobecně je znám spíše jako básník, spisovatel, překladatel; byl představitelem ruchovců. Působil jako redaktor ve Slovanu, kde nahradil Karla Sabinu, a v Národních listech. Mezi jeho literární počiny patří sbírky básní: Quis, Ladislav: *Z ruchu*. Praha 1872; Týž: *Ballady*. Praha 1883; Týž: *Písničky*. Praha 1887; Týž: *Epigramy*. Praha 1897; veršovaný cyklus *Hloupý Honza. České pohádky*. Praha 1881; povídka *Třešně. Humoristická povídka*. Praha 1884; črta *Posvícenská mše. Obrázek z dob vlasteneckých*. 2. vyd. Praha 1900; autobiografická *Kniha vzpomínek*. Praha 1902, jež je považována za jeho nejhodnotnější dílo, dokumentující dobu, v níž žil. Quis také uveřejnil úplnou korespondenci Karla Havlíčka Borovského a vydal s úvodem a poznámkami Erbenovu *Kytici* či Čelakovského *Ohlasy*.

Bohuslav Čermák (1846–1899) byl básník, spisovatel, pedagog a knihovník. Z jeho děl uvedme: ČERMÁK, Bohuslav: *Malé povídky*. Praha 1895; Týž: *Základové knihovnictví*. Praha 1893; Hynek Lang (1847–?) působil jako advokát, poslanec a starosta sokolské Žižkovy župy v Táboře; Miroslav Krajník (1850–1907) byl básník, spisovatel, překladatel, dramatik a rovněž právník. Je autorem básnických sbírek, například KRAJNÍK, Miroslav: *Básně*. Praha 1875 či dramatu *Roháč z Dubé*. Praha 1880. Překládal zejména ze slovanských jazyků a z francouzštiny. Svá díla uveřejňoval pod pseudonymy M. K. Starohradský či Jaroslav Kopecký. Všichni

kolik významných ocenění – např. velkou stříbrnou medaili C. k. vlastenecké hospodářské společnosti na hospodářské výstavě v Milevsku v roce 1865, dále čestné vyznamenání na světové výstavě v Paříži v roce 1867, pochvalný diplom Hospodářské jednoty tábořské na výstavě v Táboře v roce 1868 nebo diplom uznání na světové výstavě ve Vídni v roce 1873.⁸⁵

Jelikož využívání učebních pomůcek na reálném gymnáziu v Táboře mělo velký úspěch, konala se v roce 1870 v Táboře první učitelská konference o učebních pomůckách a názorném vyučování. Předsedou této konference nebyl nikdo jiný než její hlavní organizátor a propagátor, Václav Krížek.⁸⁶

5. Krížkovy další aktivity

Krížek se jako „otcovský“ pedagog zajímal nejen o duševní nasycení svých studentů, ale i o jejich hmotné zabezpečení. Chápal, že mnoho nadaných studentu nepochází z poměrů, jež by jim byly schopny poskytnout vše potřebné ke studiu. Hned první rok ve svém úřadě proto založil Spolek k podporování chudých studujících,⁸⁷ který se po jeho smrti přejmenoval na Krížkův spolek na podporování chudých studujících.⁸⁸

Výrazně se podílel i na zakládání dalších tábořských škol. Spolu se starostou Tábora Jakubem Zeisem⁸⁹ byl hlavním iniciátorem žádosti o zřízení tábořské Vyšší zemské hospodářské školy,⁹⁰ která byla slavnostně otevřena 26. listopadu 1866.⁹¹ Když se později projednával neuskutečněný přesun této školy mimo Tábor, byl Krížek jeho velkým odpůrcem. Zasloužil se rovněž o zřízení dalších vzdělávacích ústavů jako například Vyšší dívčí školy v Táboře, podpořil rozšíření 23 obecních škol na Tábořsku a vytvoření sedmi nových. V neposlední řadě se také zasadil o zřízení městské opatrovny či

čtyři maturovali na reálném gymnáziu v roce 1867 ve dnech 26.–29. července, což byly první maturitní zkoušky na tomto ústavu. Viz *Výroční zpráva c. k. vyššího reálného gymnasia in král. městě Táboře za školní rok 1871*. Tábor 1871, s. 28.

⁸⁵ KRÍZEK, V.: *Z dějin*, s. 162; *Čtvrtá roční zpráva 1866*, s. 21; *Výroční zpráva 1874*, s. 25.

⁸⁶ KUKAČKA, R.: *U desek*, s. 5.

⁸⁷ SOKA Tábor, f. Gymnázium Tábor, Seznam oudů a účetní výkaz spolku k podporování chudých studujících na reálném gymnasiu v Táboře v pátem spolkovém roku od 1. října 1866 až do 1. října 1867, inv. č. 548a, sign. C-93; *Školy*, s. 41.

⁸⁸ *Výroční zpráva 1881*, s. 48; ZENKL, F. D.: *Slavnostní spis*, s. 48.

⁸⁹ Jakub Zeis, koželužský mistr a v letech 1850–1872 první starosta města Tábora.

⁹⁰ Dnes Vyšší odborná škola a střední zemědělská škola Tábor.

⁹¹ *Významní rodáci*, s. 4.

sirotčince v Táboře.⁹² V letech 1869–1880 působil také jako c. k. okresní inspektor školství v Táborském kraji.⁹³

Především se ale velmi angažoval v záležitosti převzetí reálného gymnázia v Táboře do státní správy. Doposud totiž školu zřizovalo a také financovalo město a školné, které činilo od šesti zlatých a 30 krejcarů do 12 zlatých za každý semestr (každý nový školní rok byla stanovena jiná částka), platili pouze žáci, kteří nepocházeli z Tábora. Jejich počet byl velmi nízký, protože žáci pocházející z obcí, které přispívaly do fondu reálného gymnázia, a stejně tak děti rodičů, kteří do tohoto fondu posílali své vlastní příspěvky, byli od školného taktéž osvobozeni. Jako předseda finančního odboru města dospěl Krížek k závěru, že není do budoucna možné trvale finančně vydržovat reálné gymnázium z obecního důchodu. Proto bylo na zasedání městské rady 9. června roku 1868 rozhodnuto o podání žádosti na c. k. ministerstvo vyučování o subvence reálného gymnázia nebo jeho přijetí pod správu státu. Vypracováním této žádosti nebyl opět pověřen nikdo jiný než Václav Krížek. Vyjednávání probíhalo několik měsíců a teprve 10. října 1869 byla schválena věnovací listina města Tábora ministerstvu vyučování za podmínky, že vyučovacím jazykem na reálném gymnáziu zůstane jazyk český. Tak se také skutečně stalo a ústav byl převzat státem s konečnou platností 1. května 1870.⁹⁴

V městě Táboře nezůstal Václav Krížek činný jen v oblasti školství a pedagogiky, ale angažoval se také v oblasti politické a občanské. Po dvě volební období byl členem městského zastupitelstva, a to za národní liberály (tzv. mladočechy).⁹⁵ Na starost měl, jak již bylo zmíněno výše, finanční odbor městské správy a předsedal komisi k prozkoumání majetku a příjmů města. Nejvíce je oceňováno jeho sestavení prvního rozpočtu města z roku 1869, který byl zaměřen především na evidenci veškerých nákladů na vedení reálného gymnázia a zemské hospodářské školy, protože až do této doby neexistoval jasný přehled o těchto výdajích.⁹⁶ Zároveň byl v letech 1863–1880 kronikářem města a od roku 1867 také poslancem českého zemského sněmu za Tábor, Pelhřimov a Kamenici nad Lipou. Tohoto postu se však v roce 1869 sám vzdal, aby nijak neohrozil probíhající jednání města Tábora se státní správou o financování a převzetí reálného gymnázia.⁹⁷ Česká opozice na zemském

⁹² KOŘALA, J.: *Tábor*, s. 20; *Vzpomeneme a jak?*, s. 2.

⁹³ KRÍŽEK, V.: *Z dějin*, s. 162; *Gymnázium*, s. 17–18.

⁹⁴ *Výroční zpráva cís. král. vyššího reálného gymnasia v král. městě Táboře za školní rok 1871*, s. 12–21; *Gymnázium*, s. 17–18.

⁹⁵ KOŘALA, J.: *Václav*, s. 1.

⁹⁶ Týž: *Tábor*, s. 21.

⁹⁷ KUKAČKA, R.: *U desek*, s. 5.

sněmu se totiž od vídeňské vlády distancovala. Václav Křížek jako příslušník této opozice podepsal 22. 8. 1868 ostře formulovanou státoprávní deklaraci českých poslanců požadující federalismus a svébytnost českého státu. V důsledku toho byl obviněn, že pracuje vlastně proti zestátnění svého gymnázia, ačkoli právě on předvídal finanční nesnáze reálného gymnázia a v rámci toho na ně upozorňoval. Proto také byl pověřen městským zastupitelstvem o vytvoření a zaslání žádosti o převzetí ústavu pod státní správu.⁹⁸

V občanské sféře se Křížek rovněž zasloužil o založení několika tábořských spolků a institucí, např. roku 1870 spoluzakládal ženský spolek Zora,⁹⁹ jehož čestnou členkou se v roce 1917 stala i známá spisovatelka Eliška Krásnohorská. Tento spolek nechal později v roce 1930 na památku Václava Křížka opatřit dům, v jehož prostorách se nacházelo sídlo spolku, pamětní deskou, kterou vytvořil akademický sochař Jan Vítězslav Dušek.¹⁰⁰ Zmiňovaný dům č. p. 36/9 můžeme najít na náměstí Mikuláše z Husi v Táboře.¹⁰¹ Vedle toho stál Křížek u zrodu tábořské Hospodářské jednoty.¹⁰²

Kromě uvedených spolků, které Křížek sám zakládal, byl aktivním členem i v řadě dalších. V roce 1875 se stal prvním předsedou Klubu přátel věd a umění, jehož jménem pak v roce 1878 navrhl zřízení tábořské městské knihovny a muzea.¹⁰³ Muzeum bylo založeno ještě týž rok, ale přístupné pro veřejnost bylo až od 1. června roku 1884. Jeho prvním ředitelem se stal Martin Kolář.¹⁰⁴ Dále byl Křížek mimořádným členem Královské české spo-

⁹⁸ *Gymnázium*, s. 17.

⁹⁹ Ženský spolek Zora byl založen původně jako pěvecký, v průběhu času se však začal věnovat zejména organizaci práce žen a jejich vzdělávání. Vytvořil svoji vlastní knihovnu s čítárnou, pořádal přednášky a různá divadelní či hudební představení, při spolku pracoval také vlastní tělovýchovný odbor. Pod tlakem konkurenčního spolku Hlahol se Zora posléze více zaměřila na sociální a humanitární činnost. Členkami spolku byly i manželka Václava Křížka Marie, která byla také zvolena první starostkou spolku, ale tuto funkci odmítla, a jeho dcera Marie Farská, autorka knihy o činnosti spolku v období prvních 25 let jeho působení: FARSKÁ, Marie: *K jubileu 25letého trvání ženského spolku Zora v Táboře*. Tábor 1896; *Památník ženského spolku Zora v Táboře na paměť padesátiletého jubilea 1870–1920*. Tábor 1920, s. 10–12, 14–16.

¹⁰⁰ Jan Vítězslav Dušek (1891–1966), rodák z Makova, významný jihočeský sochař třicátých let 20. století, autor mnoha soch, pomníků a pamětních desek.

¹⁰¹ KUKAČKA, R.: *U desek*, s. 5; WIMMER, J.: *Pamětní deska*, s. 19.

¹⁰² Hospodářská jednota byl spolek ustavený za účelem rozvoje hospodářství, a to jak v zemědělství, tak i v oblasti ochrany přírody. Podporovala vznik různých družstev a také vznik dalších hospodářsky zaměřených spolků, které nejednou zastřežovala a navenek zastupovala.

¹⁰³ KOŘALKA, J.: *Vznik tábořského muzea roku 1787*. Tábor 1978; *Výroční zpráva c. k. vyššího reálného gymnasia v král. městě Táboře za školní rok 1879*. Tábor 1879, s. 48, 50; ZENKL, F. D.: *Třicet let*, s. 35.

¹⁰⁴ KUKAČKA, R.: *U desek*, s. 5.

lečnosti nauk, čestným členem Učitelské jednoty v Písku, Besedy učitelské v Praze a Komenského besedy v Soběslavi, dopisujícím členem Sboru musejního pro vědecké vzdělání řeči a literatury české v Praze, c. k. geologického říšského ústavu ve Vídni a knihovny při slovanském komitétu v Oděse.¹⁰⁵

Angažoval se také v podnikatelské oblasti. V roce 1877 zakoupil lázně a pozemky u Svaté Anny poblíž Černovic u Tábora. Starý lázeňský dům nechal strhnout a vystavět nový. Sám napsal propagační prospekt o těchto lázních, aby podpořil zájem turistů a lázeňských hostů.¹⁰⁶

Václav Krížek v únoru roku 1879 onemocněl oční chorobou. Jeho zrak se rychle zhoršoval, takže byl v červnu roku 1880 nucen rezignovat na místo ředitele reálného gymnázia. Ústav místo něho prozatímně vedl místoředitel František Šanda.¹⁰⁷ Zdraví Krížka se však stále zhoršovalo, následně došlo k ochrnutí mozku a 4. července 1881 o třetí hodině odpolední Václav Krížek v nedožitých osmačtyřiceti letech zemřel.¹⁰⁸ V jeho nekrologu kolega z gymnázia, prof. Mejnar, neváhal sáhnout k patetickým slovům: „Klesla bystrá ducha jeho peruť, dobylo [sic!] srdce šlechetné...“¹⁰⁹

6. Krížkův odkaz

K uctění památky tak významné táborské osobnosti, jakou Václav Krížek byl, se uskutečnil pohřební průvod, který dle přání zesnulého vycházel z reálného gymnázia, kam profesori přenesli Krížkovo tělo z jeho bytu. Průvod se ubíral okolo městské radnice na hřbitov, kde v prostorách hřbitovní kaple při zádušní mši pronesl řeč Karel Konrád, katecheta reálného gymnázia. Krížkovo tělo bylo poté uloženo v nově zbudované rodinné hrobce.¹¹⁰ Krížek po sobě zanechal manželku Marii, rozenou Strouhalovou, pocházející z Opálky č. p. 1, syna a dvě dcery.¹¹¹ S Marií Václav uzavřel sňatek 18. července 1857 ve Strážově.¹¹² Otec Marie Johan Strouhal měl od roku 1800 v pod-

¹⁰⁵ KRÍŽEK, V.: *Z dějin*, s. 162; ZENKL, F. D.: *Slavnostní spis*, s. 48.

¹⁰⁶ KRÍŽEK, V.: *Léčivé lázně u Svaté Anny blíže Černovic v okresu Táborském*. Tábor 1878. Srov. CIKHART, Roman: *Táborsko. Popis přírodní, historický a národopisný. Povšechný popis okresu*. Tábor 1921, s. 7–8.

¹⁰⁷ *Výroční zpráva 1881*, s. 46.

¹⁰⁸ KRÍŽEK, V.: *Z dějin*, s. 163; *Výroční zpráva 1881*, s. 49. Po smrti Václava Krížka nastupuje do funkce ředitele reálného gymnázia Josef Riss. *Gymnázium*, s. 130.

¹⁰⁹ *Vzpomeneme a jak?*, s. 2; KRÍŽEK, V.: *Z dějin*, s. 163.

¹¹⁰ *Výroční zpráva 1881*, s. 49.

¹¹¹ MěÚ Strážov, Strážovská kronika, část III, s. 34; *Tábor*, s. 1.

¹¹² SOA v Plzni, Sbírka matrik západních Čech, Matrika narozených, oddaných a zesnulých Opálka 1857–1871, SM 3053, sign. 23, s. 1.

nájmu pivovar na opáleckém panství.¹¹³ Pocházel z Úpice u Náchoda, jeho manželka Marie zřejmě z Volšov u Sušice.¹¹⁴

Celoživotní Křížkova snaha o vzdělávání a zušlechťování mladé generace a jeho přínos v pedagogice a kultuře byl ohodnocen několika vyznamenáními, poctami a oceněními. Samotné město Tábor se Křížkovi ještě za jeho života odměnilo udělením čestného měšťanství, rovněž ještě za svého života byl vyznamenán velkou zlatou medailí s Nejvyšší devizou Jeho císař. král. apošt. Veličenstva.¹¹⁵

Po smrti Václava Křížka nechalo město Tábor v přízemí budovy reálného gymnázia zasadit 28. září 1882 mramorovou desku se zlatým nápisem: „Zasloužilému prvnímu řediteli reálného gymnasia a čestnému měšťanu VÁCLAVU KŘÍŽKOVÍ NA VDĚČNOU PAMĚŤ (1862–1881) zřídila obec král. města Tábor.“¹¹⁶ Odhalení a posvěcení desky bylo spojeno se slavností, při níž o Václavovi Křížkovi a jeho zásluhách promluvil tehdejší ředitel reálného gymnázia Josef Riss.¹¹⁷ Samotné reálné gymnázium bylo v letech 1889–1892 postupným rušením reálných tříd přeměněno na klasické gymnázium.¹¹⁸

V roce 1933 si město Tábor připomnělo osobnost Václava Křížka u příležitosti stého výročí jeho narození. Oslavy proběhly 26. listopadu v prostorách tábořské radnice. Hlavním řečníkem byl profesor dr. Jan Kolář, po něm vystoupily se svými příspěvky další osobnosti, které měly nějakou vazbu na působení Václava Křížka, jako například předsedkyně spolku Zora K. Ježková či ředitel gymnázia František Prchlík. Oslavy doplňovala výstava památek na Václava Křížka, kterou uspořádal ředitel městského musea dr. František Kroupa.¹¹⁹

Město Tábor však nebylo jediné, které formou pamětní desky vyjádřilo Křížkovi uznání za jeho celoživotní práci. Klatovská literární jednota nechala opatřit jeho rodný dům v Loužku pamětní deskou s textem: „Zde se naro-

¹¹³ MěÚ Strážov, Strážovská kronika, část III, s. 40. Rod Strouhalů v pozdější době získal celé opálecké panství čítající opálecký dvůr, lihovar a budovy zámku do nájmu. Po druhé světové válce, kdy probíhala parcelace pozemků, se majitelem tvrze s přílehlými hospodářskými budovami a cca 70 ha pozemků stal Pavel Strouhal, avšak veškerý tento jeho majetek byl státem vyvlastněn a zpět do majetku rodiny Strouhalů se dostal až po roce 1989. MěÚ Strážov, Strážovská kronika, část III, s. 43; ROUSEK, Josef (ed.): *Vzpomínky Strážováků*. Strážov 2004, s. 11.

¹¹⁴ SOA v Plzni, Sbírka matrik západních Čech, Matrika narozených, oddaných a zesnulých Opálka 1825–1847, SM 3052, sign. 22, s. 39.

¹¹⁵ KŘÍŽEK, V.: *Z dějin*, s. 162.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 163; *Sjezdový věstník*, s. 17.

¹¹⁷ ZENKL, F. D.: *Třicet let*, s. 37–38.

¹¹⁸ *Almanach*, s. 19–20.

¹¹⁹ *Tábor*, s. 1.

dil Václav Krížek, c. k. gymn. ředitel v Táboře, zakladatel reálných gymnasií. Nar. 1833. Zemř. 1881.¹²⁰ Deska byla zasazena 18. června 1882 při honosné slavnosti, jejímž nejvýznamnějším organizátorem a iniciátorem byl historik a profesor klatovského gymnázia Justin Václav Prášek.¹²¹ Rodný dům Krížka stojí dodnes, avšak probíhá na něm rozsáhlá rekonstrukce prováděná nynějšími majiteli, kvůli níž byla pamětní deska dočasně sejmuta a uložena u majitelů domu. Po dokončení stavebních prací bude zasazena opět na své původní místo.

Město Strážov také pamatovalo na svého rodáka a rozhodlo se po něm pojmenovat ulici, která dodnes vede z Dolejšího na Horní náměstí. Tehdy spojovala příznačně budovu měšťanské školy a budovu tzv. staré školy, dnes dům č. p. 124.¹²² Dnes se však pro označení ulice nepoužívá název Krížkova, ale Jablečná.¹²³ Obyvatelům Strážova tak zbyla jen jedna připomínka na osobu Václava Krížka, a to „Strážovská hymna“,¹²⁴ kterou Václav Krížek napsal na oslavu svého rodiště v době svých studií na gymnáziu v Klatovech. Nápěv ke Krížkovu textu složil jeho přítel a spolužák Jan Ludevít Procházka, pozdější český hudební skladatel a kritik. Ve Strážově byla a je tato hymna s oblibou zpívána, ostatně dodnes se jí učí děti na prvním stupni zdejší základní školy.

¹²⁰ MěÚ Strážov, Strážovská kronika, část IV, s. 137.

¹²¹ Tamtéž, s. 137.

¹²² Tamtéž, část VI, s. 138.

¹²³ Název ulice Jablečná není oficiálním názvem stanoveným Městským úřadem Strážov, a tak není možné dohledat, v jaké době se této ulici přestalo říkat Krížkova. Pojmenování Jablečná ulice je odvozeno od toho, že v prostorách stodoly domu č. p. 136, kde se dodnes říká „u Perníklů“, ovšem tehdy patřila rodině Jiříků, se nacházela v druhé polovině 20. století výkupna padaných jablek.

¹²⁴ Strážovská hymna (MěÚ Strážov, Strážovská kronika, část III, s. 35; *Z historie Strážova a jeho okolí*, s. 60):

Na šumavské nivě
proč tak zádumčivě;
ten Strážov tam vyhlíží?
Věrný zamyslí se Čech,
až v něm zatají se dech,
/: když se k němu přiblíží :/
Staré lúno tvoje
tam se v mnohém boji
nepříteli opřelo,
mnohé srdce udatné
mnohé rameno statné
/: pro vlast tam krvácelo :/

Strážove, Strážove,
ach, kde jsou ti dnové,
kdy jsi se vynasnažil,
věrných Čechů kolebku,
lúno udatných reků
/: před nepřáteli strážil :/
Nyní jest náš osud,
být na stráži posud,
proti vlivu cizoty,
jenž by nás rád odrodil,
odcizil a odhodil -
/: bdi a střež od té zloty! :/“

RESUMÉ

VÁCLAV KŘÍŽEK A TÁBORSKÉ REÁLNÉ GYMNÁZIUM

Václav Křížek, pedagog, politik, autor a organizátor kulturního dění (25. listopadu 1833 Loužek, Strážov na Šumavě – 4. července 1881 Tábor) se význačně zapsal do dějin pedagogiky. Používal moderní pedagogické zásady a didaktické techniky, které měly průkopnický význam. Ovlivnil celé generace profesorů a studentů. Na vrcholu své pedagogické dráhy byl v letech 1862–1881, kdy působil jako ředitel prvního reálného gymnázia s českým vyučovacím jazykem v Táboře, které bylo vzorem pro další reálná gymnázia. Vyučovala zde řada vynikajících učitelů tzv. generace Václava Křížka. V Táboře a okolí působil Václav Křížek také v řadě občanských spolků, z nichž mnohé zakládal. A pro Strážov, své rodiště, složil tzv. Strážovskou hymnu.

Studie shrnula informace o životě a díle Václava Křížka a pokusila se určit jeho vliv a význam pro úroveň vzdělání a kultury české společnosti v druhé polovině 19. století, zejména ve spojení s charakteristikou reálného gymnázia v Táboře. Čerpá z archivních materiálů, z dostupné literatury a regionálních časopisů a článků.

RESÜMEE

VÁCLAV KŘÍŽEK UND DAS REALGYMNASIUM IN TÁBOR

Václav Křížek, der Pädagoge, Politiker, Verfasser und Organisator kultureller Veranstaltungen (25. November 1833 Loužek bei Strážov na Šumavě – 4. Juli 1881 Tábor) ist bedeutend in die Geschichte der Pädagogik eingegangen. Er verwendete moderne pädagogische Prinzipien und didaktische Methoden, die bahnbrechende Bedeutung hatten. Er beeinflusste ganze Generationen von Professoren und Studenten. Auf dem Höhepunkt seiner pädagogischen Karriere stand Křížek in den Jahren 1862 bis 1881, als er Direktor des ersten Realgymnasiums mit Tschechisch als einziger Unterrichtssprache in Tábor war, welches als Vorbild für andere Realgymnasien diente. An diesem Realgymnasium in Tábor unterrichtete eine Reihe von ausgezeichneten Lehrern, die als die so genannte Václav-Křížek-Generation bezeichnet wurden. In Tábor und der Umgebung war Václav Křížek auch Mitglied zahlreicher bürgerlicher Vereinigungen, von denen er viele selbst

gegründet hatte. Und für Strážov, seinen Geburtsort, schrieb er die so genannte Strážov-Hymne.

Die Studie fasst die Erkenntnisse über Křížeks Leben und Werk zusammen und versucht seinen Einfluss und seine Bedeutung für das Niveau der Bildung und Kultur der tschechischen Gesellschaft in der 2. Hälfte des 19. Jahrhunderts einzuordnen, besonders in Verbindung mit der Charakteristik des Realgymnasiums in Tábor. Die Studie schöpft aus Archivmaterial, verfügbarer Literatur, Zeitschriften und Regionalzeitungen.

Bc. Barbora Tomanová
Katedra historie
Pedagogická fakulta
Západočeská univerzita v Plzni
Veleslavínova 42
301 00 Plzeň